

OMUL CA AGENT ETIC – NEVOIA
DE VALIDARE TRANSCENDENTALĂ
A ETICII VIRTUȚII
(IOV 31 CA EXEMPLU)

Ps. Drd. Gheorghe ȘCHIOPU-CONSTANTIN

Capelan Universitatea Adventus din Cernica, România

george.schiopu@uadventus.ro

Abstract: The Human Being as An Ethical Agent – The Need for Transcendental Validation of The Ethics of Virtue (Job 31 as An Example).

The ethics of excellence, often referred to as the ethics of virtue, considers how one can achieve excellence by cultivating different moral virtues. A person is virtuous when he chooses the right path from his own disposition. For the contemporary man, the image of the ethical agent discovered in Job 31 may be a moral landmark insofar as the moral values encountered here cross the line of time and space. If in Job 31 it is sought a transcendental validation of the behavioral ethics manifested by the central character of the book, in contemporaneity, in order to pass over what ethicists call *Tragödie der Sittlichkeit*, we need to define the virtues in terms of *truth* and *meta-epistemology*. From this perspective, the virtues discovered in Job 31, such as loyalty, authenticity, integrity, honesty, and altruism, are compatible with the contemporary perspective on the philosophy of moral virtue.

Keywords: *virtue ethics, Job 31, loyalty, authenticity, integrity, honesty, altruism, truth, meta-epistemology.*

Introducere

Deși teoria virtuții își are începuturile în filozofia greacă antică,¹ istoria filozofiei morale descoperă o revitalizare a interesului pentru etica virtuții odată

---

1 A început cu Socrate și s-a dezvoltat odată cu Platon, Aristotel și filozofii stoici. Rotaru, Ioan-Gheorghe, *Istoria filozofiei, de la începuturi până la Renaștere*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2005, pp. 127, 162, 171-172, 182, 190-191.

tă cu partea a doua a secolului XX.² *Etica excelenței*, supranumită adesea, ca *etica virtuții*, are în vedere modul în care cineva poate atinge excelența prin cultivarea diferitelor virtuți morale.³ O persoană este virtuoasă când din propria dispoziție sufletească alege calea corespunzătoare. Virtuțile se dobândesc printr-un proces care implică „ucenicie, practică și experiență intenționată, nu prin izolare, ci prin interacțiune socială.”⁴

Pentru a pune în discuție etica virtuții, Adams consideră că este necesar să vorbim despre caracterul moral care este format din acele trăsături bune sau rele ce determină calitatea morală a unei persoane. În acest context, virtuțile reprezintă acele trăsături de caracter care fac o persoană să fie bună din punct de vedere moral.⁵ De asemenea, același autor opinează că este destul de dificil să se tragă niște linii clare între valorile religioase și cele morale sau între cele estetice și cele morale.⁶

Cartea lui Iov scrisă, cel mai probabil, la jumătatea mileniului II, î.Hr.,⁷ dincolo de intriga și desfășurarea tematică, surprinde, într-un mod ideal, caracterul personajului central în capitolul 31. Pentru omul contemporan, imaginea agentului etic descoperită în Iov 31 poate fi un reper moral atât descriptiv, cât și prescriptiv. Și tocmai aceasta este premisa de la care studiul prezent pornește. Practic, întrebarea studiului prezent este următoarea: Sunt virtuțile descoperite în Iov 31, precum loialitatea, autenticitatea, integritatea, onestitatea și altruismul, compatibile cu perspectiva contemporană asupra filozofiei virtuții morale?

Pentru aceasta, vom încerca să evidențiem anumite virtuți morale prezente în caracterul lui Iov și descoperite în capitolul 31 din carte. Dincolo de ceea ce Iov a făcut, se poate observa accentul pe ceea ce el *a fost* în relație cu sine, cu semenii și cu Dumnezeu. Așadar, vom încerca să observăm în ce măsură viziunea contemporană cu privire la virtuți precum: loialitatea,

---

2 Wood, Nathan, *Virtue Rediscovered. Deontology, Consequentialism, and Virtue Ethics in the Contemporary Moral Landscape*, Lanham, MD., Lexington Books, 2020, p. 1.

3 Austin, Victor Lee, *Christian Ethics. A Guide for the Perplexed*, Bloomsbury, London, 2012, p. 59.

4 *Ibidem*, p. 61.

5 Adams, Robert Merrihew, *A Theory of Virtue: Excellence in Being for the Good*, Oxford University Press, Oxford, 2006, p. 3.

6 *Ibidem*, p. 19.

7 Bergsma, John și Pitre, Brant, *A Catholic Introduction to the Bible. The Old Testament*, San Francisco, CA., Ignatius Press, vol.1, 2018. pp. 574-575.

autenticitatea, integritatea, onestitatea și altruismul, este tangibilă cu cea întâlnită în Iov 31.

1. Virtutea loialității

Una dintre valorile morale, care se găsește implicit în jurământul de nevinovăție al lui Iov, este loialitatea. Vorbind despre aceasta, Fox o descrie ca *o loialitate curată ce nu poate fi cumpărată sau înlocuită*.⁸ În cadrul celor trei coordonate, date de relația cu sine, cu semenii și cu Dumnezeu, loialitatea lui Iov este susținută de acesta în trei moduri distincte. Astfel, în privința loialității față de sine, Iov face cunoscut angajamentul încheiat cu el însuși, cel puțin în domeniul purității sexuale (31:1) și al evitării unui limbaj care să ceară răzbunarea (31:30). În relația cu semenii, el își apără fidelitatea față de soție și altruismul față de ceilalți semeni prin folosirea imprecăției (31:9-23). Iar în relația cu Dumnezeu, el își susține credințioșia prin prezentarea consecințelor aferente lipsei de loialitate (31:24-28).

Din punct de vedere al *angajamentului* față de sine însuși, putem sublinia faptul că loialitatea sa este de *ordin principial*, purtând emblema unor virtuți morale: castitate⁹ (v.1) și autocontrol verbal¹⁰ (v. 30). Din punct de vedere al *relației cu semenii*, loialitatea lui Iov este deopotrivă de *ordin principial* și de *ordin social*. Faptul că-i este fidel soției atât la nivelul intențiilor, cât și la nivelul exterior al faptelor, înseamnă o asumare profundă a loialității *principiale*. Loialitatea *de natură socială* este marcată deopotrivă de altruism și integritate morală manifestate față de sclavi (v. 13), săraci (v.16) orfani (vv. 17-21), văduve (vv. 16, 17), dușmani (vv. 29, 30), casnici (v. 31), străini (v. 32) și lucrători agricoli (vv. 38, 39). De asemenea, loialitatea față de Dumnezeu este atât de *natură principială*,¹¹ cât și *relațională* (vv. 24-28),¹²

8 Fox, Michael V., Reading the Tale of Job. În David J.A. Clines și Ellen von Wolde (eds.), *Critical Engagement. Essays on the Hebrew Bible in Honor of J. Cheryl Exum*, Sheffield, Sheffield Phoenix Press, 2011, p. 159.

9 Puritate sexuală.

10 Stăpânire de sine sau autodisciplină în mânuirea vorbelor, evitând astfel, să răspundă cu aceeași monedă.

11 Aceasta înseamnă loialitate uni-direcționată, monoteism.

12 În demersurile sale religioase, închinarea lui Iov nu a fost împărțită nici la nivel intențional, și nici faptic (Iov 31:24-28). Discursurile sale poartă de cele mai multe ori forma rugăciunii (aceasta se poate observa mai ales în cele două solilocvii din Iov 3 și Iov 29-31), iar închinarea sa este materializată prin jertfele aduse (Iov 1:5) sau mărturisirea păcatelor (Iov 31:33).

fiind respinsă idolatrizarea lucrurilor materiale (v. 24, 25) și închinarea la astre (vv. 26, 27).

Se poate observa că în cadrul teoriilor etice, chiar în abordări recente, precum ale lui Rutgers și Yang,¹³ loialitatea îmbracă, în general, aceleași forme pe care le întâlnim în Iov 31, excepție făcând loialitatea de tip transcendentă, care este specifică eticii vechi-testamentare și care are un rol primordial în moralitatea biblică. De asemenea, se poate spune că la Iov lipsește loialitatea de tip *egoistic*, iar virtutea aceasta nu reprezintă ceva static, ci este o trăsătură dinamică ce se manifestă doar într-un context *relațional* și *principial* în capitolul 31.

2. Virtutea autenticității

În Iov 31, *autenticitatea* este dată de acea corespondență fidelă între interior și exterior; între motive și intenții pe de-o parte, și atitudini, acțiuni și vorbe, pe de altă parte. Spre deosebire de perspectiva postmodernă, în care autenticitatea este contextualizată într-un cadru teoretic de tip *Gesellschaftskritik*,¹⁴ prezentându-o ca o manifestare a autonomiei,¹⁵ în contextul Vechiului Testament, idealul etic al autenticității emerge dintr-un tărâm transcendentă, deoarece sinceritatea este cunoscută și validată doar de către Dumnezeu (1 Samuel 16:7; 1 Împărați 8:39; Psalmii 11:4; 1 Cronici 28:9), iar autonomia își găsește corespondența libertății doar dacă la baza deciziilor se află teonomia¹⁶ (Isaia 30:9,15; Ieremia 31:33; 32:40; Ezechiel 36:27). În timp ce duplicitatea înseamnă un comportament mincinos, merit să creeze o imagine bună, dar falsă, pentru a duce în eroare opinia publică, autenticitatea este expresia armoniei dintre imaginea comportamentală observabilă din punct de vedere social și cea invizibilă, din care emerge conținutul moral a tot ceea ce este exprimat de ființa umană. Astfel, Iov cere să-i fie validată autenticitatea nu de către societate, nici măcar de prietenii săi, ci de Însuși Dumnezeu, și aceasta, deoarece este singurul care poate cunoaște ceea ce este insesizabil din punct de vedere omenesc (Iov 31:6,7).

13 Rutgers, Mark R. și Yang, L., „Virtue or Vice: The Nature of Loyalty,” în *Public Integrity* 21 (4)/2019, pp. 395-396.

14 *Critică socială*.

15 *The practice of autonomy* sau *the practice of the self*.

16 Cuvântul *teonomie* (θεός + νόμος) este folosit aici cu referire la faptul Dumnezeu este sursa moralității, iar legea morală este înșușită de individ în contextul unui legământ divino-uman (vezi, de ex., Ieremia 31:31-34; Ezechiel 11:19-20; 36:26-27).

Cel de-al doilea element definitoriu al autenticității este sinceritatea. Kant analizează virtutea sincerității pornind de la cartea lui Iov. Din punctul său de vedere, virtutea de bază a lui Iov este sinceritatea.¹⁷ În același timp, pentru Varga, sinceritatea nu este, în esență, atât de mult o virtute personală, cât mai ales, una de natură socială. Sinceritatea este strâns legată, ca sens, de onestitate deoarece aceasta descoperă sinele în manifestarea lui exterioară într-un anumit context social, și poate fi testată prin a vedea dacă acțiunile cuiva corespund cu declarațiile sale publice.¹⁸ Or, aceasta este uneori destul de ușor de observat, iar alteori este destul de dificil de realizat. Din perspectiva cărții lui Iov, tocmai aceasta era o problemă. Nimeni, dintre cei patru tovarăși, nu-i cunoaște interiorul lui Iov, dar îl acuză, în schimb, de duplicitate (Iov 8:13; 15:35; 20:5; 34:30; 36:13). Varga consideră că pentru examinarea sincerității, contează atât expresia comportamentală vizibilă, cât și introspecția motivelor, intențiilor și conștiinței,¹⁹ și tocmai acest lucru îl face Iov în capitolul 31. El s-a apărat în fața prietenilor săi de-a lungul dialogurilor purtate cu ei (Iov 13:16; 17:8; 27:8), dar acum, în capitolul 31, pentru a-și dovedi sinceritatea, apelează la o analiză minuțioasă a interiorului cerându-i Celui Atotputernic să certifice autenticitatea sincerității sale (Iov 31:4-6).

Astfel, în timp ce societatea contemporană se lovește frontal de așa numita *Tragödie der Sittlichkeit*,²⁰ tocmai prin faptul că morala este văzută ca neavând nimic de-a face cu transcendentul, Iov 31 susține teza conform căreia singurul care poate valida autenticitatea comportamentală a individului trebuie să fie Dumnezeu în calitatea Sa de Creator și Judecător (Iov 31:6,14,15) al ființei umane.

3. Virtutea integrității

Substantivul tradus cu *integritate*, de către mai multe versiuni moderne ale Bibliei, este **הַמֶּת**.²¹ Iov era convins că dacă ar fi fost evaluat de Dumnezeu,

17 Kivistö, Sari și Pihlström, Sami. „Kantian Anti-Theodicy and Job’s Sincerity.” *Philosophy and Literature* 40 (2): 347-365, 2016.

18 Varga, *Authenticity as an Ethical Ideal*, Routledge, New York: NY, 2012, p. 16.

19 Varga, Somogy, *Authenticity as an Ethical Ideal...*, p. 17.

20 *Tragedia moralității* (Menke, Christoph, *Tragödie im Sittlichen: Gerechtigkeit und Freiheit nach Hegel*. Suhrkamp, Frankfurt am Main, 1995, p. 93.).

21 **הַמֶּת** are la bază verbul **מָתַם** care înseamnă a fi complet, a fi terminat, a fi desăvârșit. De asemenea, este femininul lui **תָּם**, care înseamnă plenitudine, integritate în sensul de caracter complet.

atunci integritatea sa ar fi fost dovedită (Iov 31:6). Aceasta ar fi constituit evidența cea mai înaltă de susținere a unui comportament ireproșabil. Însă Iov își apără integritatea (Iov 27:5; 31:6), fără să știe că Dumnezeu se pronunțase în favoarea sa înainte ca drama să aibă loc²² (Iov 1:8; 2:3). Faptul că este ferm în a-și păstra integritatea,²³ îl face să fie unic printre locuitorii pământului (Iov 1:8a; 2:3a,c). Sumativ, integritatea lui Iov este surprinsă într-un mod ideal în prolog. El este un om fără prihană²⁴ și curat la suflet, care se teme de Dumnezeu și se abate de la rău (Iov 1:8b; 2:3b). Însă, în contextul capitolului 31, integritatea este înțeleasă și din perspectiva unui comportament ireproșabil din punct de vedere al atitudinii sale față de semenii, indiferent de statutul acestora. Astfel, el se consideră cinstit și sincer (Iov 31:5), consecvent în ceea ce este corect și drept (31:7a,c), o persoană care acționează din principiu, și nu instinctual (31:7b). Toate acestea se concretizează prin fidelitate față de propria-i soție (Iov 31:9), recunoașterea sau înfăptuirea dreptății (Iov 31:13,21,38,39) și altruism manifestat în diferite forme (Iov 31:16-20,31,32).

Printre teoriile recente, una dintre cele mai promițătoare perspective asupra integrității este cea a lui Scherkoske, care propune o abordare centrată pe judecată.²⁵ În cadrul acestei abordări, nu ar trebui să ne limităm la chestiuni legate de ce să faci și cum să faci, ci este util să înțelegem integritatea în termenii responsabilității epistemice și a adevărului.²⁶ Perspectiva integrității centrată pe judecată, cere ca această virtute să implice nu numai un set complex de prim rang de dispoziții și caracteristici ale responsabilității epistemice, ci și o înțelegere *meta-cognitivă*, mai mult sau mai puțin reflexivă, cu privire la fiabilitatea judecății cuiva în domeniul specific.²⁷ Prin urmare, Scherkoske consideră că integritatea trebuie să izvorască din adevăr, care trebuie să fie normativ pentru judecata unei persoane. Deoarece judecata cea mai bună a unei persoane nu poate fi autoritativă pentru

22 Seow, Choon-Leong, „Iov”, în Joel B. Green și Jacqueline E. Lapsley, (eds.), *The Old Testament and Ethics, A Book-by-Book Survey*, Grand Rapids, MI., Baker Academic, 2013, p. 116.

23 תָּמִיד.

24 תָּם.

25 The judgment-centered approach.

26 Scherkoske, Greg, To Thine Own Self Be True? Integrity and Concern for Truth, în Miller, Christian M. și West, Ryan, (eds), *Integrity, Honesty, and Truth Seeking*, New York, NY, Oxford University Press, 2020, p. 23.

27 *Ibidem*, p. 27.

gândirea sau acțiunile ei, aceasta trebuie să fie ancorată în acele căi demne de încredere din punct de vedere epistemologic.²⁸ Abordarea lui Scherkoske, asupra integrității, trece dincolo de *intuițiile pre-teoretice* ale persoanei, invocând nevoia unei definiții a integrității din perspectiva *adevărului și a veracității*, legătura dintre integritate, caracterul moral și un comportament corect fiind mediate de agentul epistemologic.²⁹ Scherkoske recunoaște că această perspectivă își are limitele ei, însă cu toate acestea, reușește să transmită faptul că integritatea este mai mult decât o virtute în ea însăși, și că pentru a o defini, este nevoie de meta-cunoaștere.

Concluziile lui Scherkoske ne ajută să facem o comparație între perspectiva sa și cea oferită de Iov 31 asupra integrității. Neprihănirea sau integritatea lui Iov este dată de două coordonate: *el se teme de Dumnezeu și se abate de la rău*. Pe lângă atitudinea față de Dumnezeu, trebuie să observăm faptul că dimensiunea epistemologică, în virtutea căreia este definită integritatea lui Iov, este de sorginte divină și definește cursul moral al comportamentului său. Pentru Iov, *adevărul* este mai mult decât raportarea *brută* la anumite norme morale, el își găsește întruchiparea în Persoana divinității, și este descoperit la nivel individual în vederea *evitării răului* și în cultivarea unui *suflet curat*. Astfel, pentru Iov, virtutea integrității este mai mult decât o virtute morală *per se*, deoarece el cere autentificarea divină a acesteia în capitolul 31. De asemenea, se poate observa certificarea acesteia, din punct de vedere transcendențial, chiar în prologul cărții.

Chiar dacă din punct de vedere al filozofiei etice, se susține că există mai multe sensuri ale integrității, Green Stuart identifică trei dintre cele mai reprezentative:³⁰ 1) statornicia;³¹ 2) mâini curate,³² și 3) starea de a fi intact.³³

Statornicia cuprinde atât o componentă deliberativă, cât și una activă. O persoană integră adoptă valori nu numai pentru că grupul ei o face, ci pentru că a reflectat asupra lor și în mod conștient le-a adoptat ca fiind propriile valori, fiind capabilă să-și susțină motivele care stau în spatele alege-

28 *Ibidem*, p. 29.

29 *Ibidem*, pp. 32.

30 Green, Stuart P., *The Legal Enforcement of Integrity*, în Miller, Christian M. și West, Ryan, p. 37; Scherkoske, Greg, p. 27.

31 *Steadfastness*, cu sensul de fermitate, imuabilitate, statornicie.

32 *Clean hands*, cu sensul de nevinovăție, de motivații și intenții curate.

33 *Intactness*, cu sensul de a păstra intact, întreg, de a fi compact.

rilor făcute.³⁴ De asemenea, integritatea ca statornicie, presupune consecvență în practică, ceea ce înseamnă că o persoană acționează în concordanță cu propriile valori de-a lungul vieții.³⁵ Integritatea din perspectiva „mâinilor curate” înseamnă a nu fi complice cu alții într-un comportament greșit.

Cel de-al treilea sens al integrității, acela de *formă intactă*, transmite ideea de *întreg*,³⁶ și în chestiuni de moralitate acesta surprinde caracterul unei persoane în ansamblul lui, definind armonia dintre a fi și a face din punct de vedere moral.

Față în față cu abordările etice ale lui Green Stuart, putem să așezăm declarațiile lui Iov din capitolul 31, pentru a sesiza anumite corespondențe:

Dacă mi s-a întors pasul de pe cărare,

Și inima mi-a urmat ochii,

Iar mâinile mi s-au lipit de vreo necurăție...

Se poate observa că toate cele trei sensuri care definesc integritatea din perspectiva lui Stuart, sunt prezente în Iov 31:7. După ce Iov cere să-i fie cântărită integritatea în balanța lui Dumnezeu (Iov 31:6), el își susține statornicia afirmând că *pasul nu i s-a abătut de pe calea cea dreaptă, mâinile lui sunt curate, nealipind-se de vreo necurăție, iar starea intactă a caracterului moral este dată de faptul că inima lui nu i-a urmat ochii.*

Având aceste perspective contemporane asupra integrității, precum și nevoia de a fi evaluată într-un sistem epistemologic meta-cognitiv, în termenii statorniciei, mâinilor curate și ai unui caracter moral intact, se poate observa o corespondență izbitoare între conceptul conferit în Vechiul Testament, în general, și în Iov 31, în particular, substantivului תמך și noțiunii de integritate așa cum este ea folosită în contextul etico-filozofic actual.

4. Virtutea onestității

Printre virtuțile pe care le putem remarca în Iov 31 se află și virtutea onestității. Chiar și atunci când a greșit, Iov a avut puterea să recunoască și să-și mărturisească greșelile. Și tocmai aceasta presupune onestitate și puterea de a da o nouă direcție vieții morale.

Chiar din punct de vedere etimologic, onestitatea conferă onoare unei persoane care posedă această virtute în caracterul său.³⁷ Aceasta se

34 Green, Stuart P, *The Legal Enforcement of Integrity...*, pp. 37, 38.

35 *Ibidem.*

36 *Ibidem*, p. 39.

37 Roberts, Robert C. și West, Ryan, p. 124.

împletește armonios cu concepția orientală despre ce înseamnă să fii sau să acționezi ca un om de onoare. Prin excelență, Iov 31 descoperă un caracter al onoarei. Ar fi fost o rușine pentru Iov, la fel de adâncă precum *Abaddon*-ul, dacă i-ar fi fost infidel soției (Iov 31:12). Fidelitatea lui este văzută ca un act al onoarei. De asemenea, era o onoare pentru el să respecte decizia curții în litigiul cu sclavii săi (Iov 31:13-15). Altruismul său manifestat prin grija față de cei defavorizați, prin ospitalitatea față de străini, prin atitudinea față de cei din casa lui sau față de vrăjmașii săi, intră sub același cod al onoarei (Iov 31:16-23, 29-32). Chiar solicitarea de a merge în fața instanței divine este făcută în vederea dovedirii onoarei sale care era pusă la îndoială chiar de către prietenii săi (Iov 31:35-37).

Onestitatea lui Iov este manifestată atât în termenii *veridicității*, cât și ai *dreptății*. În contextul dezbatărilor recente, s-a putut observa că din perspectiva *veridicității*, onestitatea este o virtute ce presupune o *grijă circumspectă pentru adevăr în comunicare*,³⁸ și de asemenea, o *sensibilitate emoțională pentru valorile adevărului*.³⁹ Or, tocmai acest aspect este surprins de Iov când cere să fie cântărit în balanța dreptății divine dacă „a umblat cu minciuna” sau dacă „piciorul i-a alergat după înșelăciune” (Iov 31:5,6).

Faptul că virtutea onestității este strâns legată de virtuți precum purtarea de grijă, compasiunea, dreptatea, generozitatea și prietenia,⁴⁰ este puternic ilustrat în Iov 31. Se poate observa cum *dragostea pentru adevăr și dragostea pentru semeni* sunt oglindite în structura literară a acestui capitol: (a) valorile adevărului (Iov 1:1-15), (b) valorile altruismului (Iov 1:16-23), (c) valorile adevărului (Iov 1:24-28), (d) valorile altruismului (Iov 1:29-34), (e) valorile adevărului (Iov 1:35-40). Veridicitatea onestității este dependentă de aceste virtuți ale altruismului, și formează împreună un caracter virtuos,⁴¹ exemplificat atât de sublim în Iov 29:14: *Mă îmbrăcam cu dreptatea și-i slujeam de îmbrăcăminte, neprihănirea îmi era manta și turban.*

Pe lângă grija față de alții, veridicitatea onestității mai este susținută de virtutea *umilinței* și cea a *autocontrolului*. Deși curajul lui Iov de a-și

38 Sau, o *dragoste și o grijă inteligentă pentru adevăr în contextul comunicării* (Roberts, Robert C. și West, Ryan, p. 107).

39 Sau, acea dispoziție de a pătrunde cu sensibilitate emoțională situațiile în care comunicarea veridică este cerută sau este realizată (Roberts, Robert C. și West, Ryan, p. 107).

40 Roberts, Robert C. și West, Ryan, p. 109.

41 *Ibidem*, pp. 109, 111.

prezenta nevinovăția în fața instanței divine poate fi catalogat ca fiind mândrie, motivațiile faptelor sale și atitudinea manifestată față de Dumnezeu descoperă unul dintre cele trei principii etice enumerate în Mica 6:8: *să umbli smerit cu Dumnezeul tău*. Deoarece cu cât cineva este mai umil, cu atât motivațiile sale sunt mai oneste,⁴² reversul este ușor de formulat: lipsa umilinței înseamnă motivații lipsite de onestitate. Cinci dintre cele șapte motivații prezentate în Iov 31⁴³ sunt plasate într-un context al judecății, în care personajul își prezintă faptele ca unul care conștientizează în mod constant că, până la urmă, doar lui Dumnezeu trebuie să-I dea socoteală. Prin urmare, dacă motivațiile nu erau cinstite, umilința lui Iov nu ar fi însemnat nimic altceva, decât înfumurare plină de încumetare în fața lui *El Shadday*, care știe totul.

În privința *autocontrolului*, sunt cel puțin trei domenii în care Iov 31 dezvăluie manifestarea acestei virtuți: (a) la nivelul impulsurilor sexuale (Iov 31:1,9), (b) la nivelul apetitului (Iov 31:17), (c) la nivelul vorbirii (Iov 31:30) și (d) la nivelul impulsurilor de a idolatriza lucrurile materiale sau aștrii (Iov 31:24-27).

Din perspectiva *dreptății*, onestitatea presupune respectarea proprietății altuia, păstrarea angajamentelor făcute și conformarea față de normele constitutive.⁴⁴ Toate cele trei aspecte pot fi întâlnite în Iov 31. Astfel, respectarea proprietății altuia emerge din respectarea drepturilor sclavilor (Iov 31:13-15), drepturilor celor defavorizați (Iov 31:21) și a drepturilor celor care lucrau pământul (31:38-40). Păstrarea angajamentului este reliefată în respectarea purității sexuale (Iov 31:1), în fidelitatea față de soție (Iov 31:9), în loialitatea față de Dumnezeu (Iov 31:28), în stăpânirea vorbirii (Iov 31:30). În ceea ce privește normele constitutive, chiar dacă nu explicit, acestea sunt cuprinse implicit în capitolul 31 și pot fi definite de consecvența și fermitatea lui Iov de a umbla *pe calea cea dreaptă* (Iov 31:7).

5. Virtutea altruismului

În Iov 31, virtutea altruismului iese în evidență sub două forme de bază: etica grijii față de semenii și etica dreptății. Altruismul lui Iov este reflectat în compasiunea pentru săraci, orfani și văduve (Iov 31:16-20); în ospitali-

42 *Ibidem*, p. 114.

43 Iov 31:11,12,14,24,28.

44 *Ibidem*, p. 120.

tatea manifestată față de străinul călător (Iov 31:32), în grija responsabilă pentru cei din casa lui (Iov 31:31) și în dispoziția de a-și cere iertare de la cei ce i-au greșit (Iov 31:33). Dimensiunea dreptății este descoperită prin dispoziția lui Iov de a se supune verdictului dat de judecători în litigiul cu sclavii săi (Iov 31:13), prin apărarea dreptății celor slabi din societate (Iov 31:21), prin faptul că nu și-a permis cea mai mică satisfacție pentru nenorocirea acelor care-i doreau răul sau să se răzbune împotriva lor (Iov 31:29,30) și prin cinstea manifestată în plata oferită lucrătorilor pământului (Iov 31:38,39).

Cele patru căi sugerate de Adams pentru *exceleța* motivației în altruism⁴⁵ pot fi observate la Iov sub următoarele forme:

- 1) În primul rând, interesul altruist are un scop mai larg decât interesul pentru binele propriu prin faptul că pe lângă acționarea dintr-un simț al onoarei, Iov a făcut din ajutorarea și sprijinirea cazurilor defavorizate ale societății un mod de viață. Aceasta, așa după cum am arătat în analiza exegetică, presupune un caracter altruist și urmărirea unui scop nobil, acela de a trăi cu compasiune pentru fericirea semenilor. Prin urmare, cele două dimensiuni ale *exceleței* altruismului, motivația și scopul, sunt unite într-un mod exemplar în viața lui Iov, iar gândul prezenței divine unește inseparabil motivația și scopul altruismului manifestat de el (Iov 31:15,16,23).
- 2) În al doilea rând, dragostea de sine *excelentă*, adică lipsită de egoism, este integrată în grija pentru binele altora. Grija pentru alții nu presupune lipsa grijii pentru sine. Doar în măsura în care cineva are grijă de propria persoană poate manifesta un altruism corespunzător față de semenii. Dragostea de sine *excelentă*, la care Adams face referire,⁴⁶ este diferită de ceea ce înseamnă egoism, ea înseamnă responsabilitate și respect față de sine astfel încât să fi capabil să răspunzi potrivit nevoilor celor din jur. Statutul lui Iov nu este dat de o smerenie falsă sau de o duplicitate bine mascată, ci este dat tocmai de faptul că el se consideră binecuvântat de Dumnezeu pentru a binecuvânta pe alții (Iov 29:1-25);
- 3) În al treilea rând, Iov 31 descoperă un model motivațional cu privire la prioritizarea intereselor proprii. Am subliniat în diferite rânduri,

---

45 *Ibidem*, pp. 75-77.

46 Este acea grijă pentru binele personal, diferită de ceea ce înseamnă egoism.

că gândirea orientală legată de onoare și rușine este întâlnită și în contextul capitolului 31. Pentru Iov este o onoare să se supună instanței în litigiul cu sclavii săi, iar în raport cu cei săraci și lipsiți de apărare, pentru el era o rușine pe care n-ar fi putut s-o suporte în fața majestății divine, dacă ar fi ignorat nevoile lor. Practic, onoarea lui Iov, în virtutea căreia acționează, are la bază două motivații de bază: onoarea lui Dumnezeu (Iov 31:14,15,23,24-28) și binele semenilor (Iov 31:9,13,16-21,29-33,38,39). Astfel, modelul motivațional descoperit în Iov 31 are trei niveluri de prioritizare a intereselor într-un singur sens: a) onoarea lui Dumnezeu; b) binele semenilor și c) onoarea propriei persoane.

- 4) Și în al patrulea rând, Iov urmărește *exceleța* în relațiile personale, manifestând un altruism în care respectul și lipsa de discriminare sunt întâlnite în relația cu sclavii, săracii, orfanii, văduvele, străinii, dușmanii, membrii familiei și cei care-i lucrau pământul. Chiar dacă uneori a greșit față de cineva, a fost gata să-și ceară iertare (Iov 31:33). Astfel, se poate spune că Iov este artizanul unui tip de relații sociale bazat pe încredere și consens, care așa cum afirmă Mangone, ce se manifestă prin altruism, solidaritate, cooperare, grațitudine și generozitate.⁴⁷

Având în vedere toate aceste aspecte motivaționale, observăm că se poate vorbi despre altruismul lui Iov în termenii *exceleței* deoarece chiar dacă nu reiese în mod explicit ideea de sacrificiu,⁴⁸ capitolul 31 scoate în relief generozitatea cu care Iov și-a manifestat grija față de semeni. Trăind pentru binele celorlalți, Iov se dăruiește pe sine. Și tocmai aceasta vorbește despre *exceleța* altruismului său.

Concluzii

În lucrarea de față am observat că etica virtuții își găsește un corespondent în literatura biblică a cărții lui Iov, care trece în istorie dincolo de înțelepturile filozofiei grecești cu privire la virtute. Atunci când se pune în discuție etica virtuții, este necesar să vorbim despre caracterul moral care este for-

47 Mangone, Emiliana, *Beyond the Dichotomy Between Altruism and Egoism. Society, Relationship, and Responsibility*, Salerno, Information Age Publishing, 2020, p. 167.

48 În concepția lui Adams, *exceleța* altruismului are la bază sacrificiul de sine (Adams, Robert Merrihew, p. 65).

mat din acele trăsături care determină calitatea morală a unei persoane. Prin urmare, virtuțile reprezintă acele trăsături de caracter care fac o persoană să fie bună din punct de vedere moral.

Așa după cum am constatat, este destul de dificil să se tragă niște linii clare între valorile religioase și cele morale sau între cele estetice și cele morale. Pentru omul contemporan, imaginea agentului etic descoperită în Iov 31 poate fi un reper moral în măsura în care valorile morale întâlnite aici trec limita timpului și spațiului. Dacă în Iov 31, se caută o validare transcendențială a eticii comportamentale manifestate de personajul central al cărții, în contemporaneitate, pentru a putea trece de ceea ce eticienii numesc *Tragödie der Sittlichkeit*, este nevoie să definim virtuțile din punct de vedere al adevărului și al meta-epistemologiei. Din această perspectivă, virtuțile descoperite în Iov 31, precum loialitatea, autenticitatea, integritatea, onestitatea și altruismul, sunt compatibile cu perspectiva contemporană asupra filozofiei virtuții morale.

Se poate observa, în cadrul abordărilor recente ale teoriilor etice, că loialitatea îmbracă, în general, aceleași forme pe care le întâlnim în Iov 31, excepție făcând loialitatea de tip transcendențial, care este specifică eticii vechi-testamentare și care are un rol primordial în moralitatea biblică. De asemenea, se poate spune că la Iov lipsește loialitatea de tip *egoistic*, iar virtutea aceasta nu reprezintă ceva static, ci este o trăsătură dinamică ce se manifestă doar într-un context *relațional* și *principial* în capitolul 31.

În timp ce societatea contemporană se lovește frontal de așa numita *Tragödie der Sittlichkeit*, tocmai prin faptul că morala este văzută ca neavând nimic de-a face cu transcendențialul, Iov 31 susține teza conform căreia singurul care poate valida *autenticitatea* comportamentală a individului trebuie să fie Dumnezeu în calitatea Sa de Creator și Judecător (Iov 31:6,14,15) al ființei umane.

Având aceste perspective contemporane asupra *integrității*, precum și nevoia de a fi evaluată într-un sistem epistemologic meta-cognitiv, în termenii statorniciei, mâinilor curate și ai unui caracter moral intact, se poate observa o corespondență izbitoră între conceptul conferit în Vechiul Testament, în general, și în Iov 31, în particular, substantivului תַּמֵּן și noțiunii de integritate așa cum este ea folosită în contextul etico-filozofic actual.

Onestitatea lui Iov este manifestată atât în termenii *veridicității*, cât și ai *dreptății*. În contextul dezbaterilor recente, s-a putut observa că din perspectiva *veridicității*, onestitatea este o virtute ce presupune o *grijă circum-*

pectă pentru adevăr în comunicare, și de asemenea, o sensibilitate emoțională pentru valorile adevărului. Acest aspect este surprins de Iov când cere să fie cântărit în balanța dreptății divine dacă „a umblat cu minciuna” sau dacă „piciorul i-a alergat după înșelăciune” (Iov 31:5,6).

Pe baza aspectelor motivaționale, se poate vorbi despre *altruismul* lui Iov în termenii *exceleței* deoarece chiar dacă nu reiese în mod explicit ideea de sacrificiu,⁴⁹ capitolul 31 scoate în relief generozitatea cu care Iov și-a manifestat grija față de semenii. Trăind pentru binele celorlalți, Iov se dăruiește pe sine. Și tocmai aceasta vorbește despre *exceleța* altruismului său.

Notă:

Prezentul articol este parte din teza doctorală „Iov 31, un model etic din antichitate”, care se află în progres, în cadrul Școlii doctorale Ecumene, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca.

Bibliografie:

- Adams, Robert Merrihew, *A Theory of Virtue: Excellence in Being for the Good*, Oxford, Oxford University Press, 2006.
- Austin, Victor Lee, *Christian Ethics. A Guide for the Perplexed*, London, Bloomsbury, 2012.
- Bergsma, John and Pitre, Brant, *A Catholic Introduction to the Bible. The Old Testament*, San Francisco, CA., Ignatius Press, vol.1, 2018.
- Fox, Michael V., „Reading the Tale of Job”, în David J.A. Clines și Ellen von Wolde (eds.), *Critical Engagement. Essays on the Hebrew Bible in Honor of J. Cheryl Exum*, Sheffield, Sheffield Phoenix Press, 2011.
- Green, Stuart P., „The Legal Enforcement of Integrity”, în Miller, Christian M. and West, Ryan (eds), *Integrity, Honesty, and Truth Seeking*, New York, NY., Oxford University Press, 2020.
- Kivistö, Sari and Pihlström, Sami, „Kantian Anti-Theodicy and Job's Sincerity”, in *Philosophy and Literature* 40 (2)/2016, pp. 347–365.
- Mangone, Emiliana, *Beyond the Dichotomy Between Altruism and Egoism. Society, Relationship, and Responsibility*, Salerno, Information Age Publishing, 2020.

---

49 În concepția lui Adams, *exceleța* altruismului are la bază sacrificiul de sine (Adams, Robert Merrihew, p. 65).

- ✦ Menke, Christoph, *Tragödie im Sittlichen: Gerechtigkeit und Freiheit nach Hegel*, Frankfurt am Main, Suhrkamp, 1995.
- ✦ Miller, Christian M. și West, Ryan (eds), *Integrity, Honesty, and Truth Seeking*, New York, NY., Oxford University Press, 2020.
- ✦ Rutgers, Mark R. și Yang, L., „Virtue or Vice: The Nature of Loyalty,” în *Public Integrity* 21(4)/2019, pp.395–396.
- ✦ Roberts, Robert C. și West, Ryan, „The Virtue of Honesty. A Conceptual Exploration,” în Miller, Christian M. și West, Ryan (eds), *Integrity, Honesty, and Truth Seeking*, New York, NY., Oxford University Press, 2020.
- ✦ Rotaru, Ioan-Gheorghe, *Istoria filosofiei, de la începuturi până la Renaștere*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2005.
- ✦ Scherkoske, Greg, „To Thine Own Self Be True? Integrity and Concern for Truth,” în Miller, Christian M. și West, Ryan (eds), *Integrity, Honesty, and Truth Seeking*, New York, NY., Oxford University Press, 2020.
- ✦ Seow, Choon-Leong, *Iov* în Joel B. Green și Jacqueline E. Lapsley, (eds.), *The Old Testament and Ethics, A Book-by-Book Survey*, Grand Rapids, MI., Baker Academic, 2013.
- ✦ Varga, Somogy, *Authenticity as an Ethical Ideal*, New York, NY., Routledge, 2012.
- ✦ Wood, Nathan, *Virtue Rediscovered. Deontology, Consequentialism, and Virtue Ethics in the Contemporary Moral Landscape*, Lanham, MD., Lexington Books, 2020.